

УДК 342.9

ДЕТЕРМІНАЦІЯ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ СТРУКТУРОЮ ЙОГО КОМУНІКАЦІЙ

Ігор ДІОРДЦА,

кандидат юридичних наук, доцент

SUMMARY

The authors investigated the structure determination of the knowledge society structure his communications. Noted that society now exists in a knowledge society, and this is due to the increased weight of information in various areas. It is noted that one of the most common forms of communication are social networks. The attention on the fact that despite some advantages of using social networks, there are some drawbacks, such as anonymous disclosure of confidential information, copyright infringement, spreading false information and so on. Provision argued that today can not be entered using the Internet in general and social networks in particular in the legislative framework, because it is transnational.

Key words: knowledge society, information society, information, communication, social networking, copyright, Internet.

АНОТАЦІЯ

Автором було досліджено детермінацію структури суспільства знань структурою його комунікацій. Зауважено, що нині суспільство існує у вигляді суспільства знань, і це пояснюється збільшенням ваги інформації в різноманітних сферах. Зазначено, що одним із найрозповсюдженіших видів комунікацій є соціальні мережі. Акцентовано увагу на тому, що незважаючи на певні переваги користування соціальними мережами, існує низка недоліків, наприклад, анонімне розголошення конфіденційної інформації, порушення авторських прав, поширення недостовірної інформації та ін. Аргументовано положення про те, що на сьогоднішній день неможливо ввести використання Інтернету в цілому та соціальних мереж зокрема в законодавчі рамки, оскільки він є транснаціональним.

Ключові слова: суспільство знань, інформаційне суспільство, інформація, комунікації, соціальні мережі, авторські права, Інтернет.

Постановка проблеми. Інформація в сучасному світі вже стала засобом і цілком повноцінної життєдіяльності та набуває чітких рис реальної влади, яка тісно вплетена в усі сфери життєдіяльності суспільства. Людство, таким чином, невпинно просувається до нової ери свого розвитку – ери, де найвищими цінностями виступає вже не лише інформація, а знання. Таким чином, відбувається трансформація інформаційного суспільства в суспільство знань, яке і детермінується структурою його комунікацій, у тому числі і стратегічних комунікацій.

Інформаційна революція і, як наслідок, виникнення інформаційного суспільства та його наступної фази, як зазначено, – суспільства знань, починають кардинально змінювати не лише світову і національні економіки, а й життя людей та спосіб облаштування сучасного світу. Тому ця проблема стала однією з головних для більшості міжнародних організацій, наукових та освітніх спільнот, ділових кіл і практично всіх освічених людей. У поєднанні з широким розповсюдженням різноманітних способів комунікацій та відсутністю правового регулювання інформаційних відносин у даній сфері, наприклад, соціальних мереж, обумовлена *актуальність* обраної теми.

Питання застосування інструментарію соціальних мереж у політичній та повсякденній діяльності зараз широко дискутується дослідниками-політологами, соціологами та психологами, а от із юридичної точки зору це питання ще взагалі не досліджувалося. Суспільство знань розвивається в інформаційному середовищі, тому зауважимо, що окремі аспекти проблематики формування інформаційного суспільства у той чи інший спосіб досліджувались у наукових працях таких вітчизняних учених-правників, як: наукова школа В.А. Ліпкана [1–7], І.В. Арістова [8–9], В.С. Цимбалюк [10–12], І.В. Сопілко [13] та інших, проте, незважаючи на те, що теорія інформаційного суспільства є певним чином достатньо розробленою і репрезентованою різноманітними концепціями, питання детермінації

структури суспільства знань структурою його комунікацій є недослідженим і обґрунтовує потребу перспективності наукового дослідження. Окремо зазначимо про використання праць політологів, а саме: Г.Г. Почепцова [14], Е. Ноель-Нойман [15].

Метою статті є визначення ключових елементів понятійно-категоріального апарату та дослідження детермінації структури суспільства знань структурою його комунікацій. У зв'язку з цим поставлено *завдання* схарактеризувати суспільство знань, продемонструвати роль і місце соціальних мереж у впливі на людину.

Виклад основного матеріалу. Суспільство знань, яке виникає як нова суспільно-економічна формація держави у XXI сторіччі, тісно пов'язане з особливою роллю знання у сучасному цивілізаційному розвитку. На відміну від інформаційного суспільства, що визначається досягненнями технологій, поняття «суспільства знання» передбачає ширші соціальні, етичні і політичні параметри.

Погоджуюся з тим, що окремі дослідники пов'язують нове суспільство з розвитком комунікаційних (соціальних – авт. І.Д.) мереж та інтерпретують його в цьому контексті. З'являються концепції суспільства мережевого інтелекту (*Tapscott*). Дон Тапскотт заявляє, що в США з'явилося мережеве покоління [16], підкреслюється мережевий характер майбутніх соціальних структур (*Castells*).

На думку американського соціолога Мануеля Кастельса, саме мережі складають нову соціальну морфологію наших суспільств. За його словами, мережеве суспільство – це таке суспільство, в якому ключові соціальні структури і діяльність його членів організовані навколо мереж електронних комунікацій. Таким чином, йдеться не стільки про соціальні мережі, оскільки мережева форма соціальної організації існувала вже давно, а про соціальні мережі, які обробляють і управляють інформацією, а також використовують мікроелектронні пристрої. Мережі стали базовими осередками сучасного суспільства [17].

Глобальна інформатизація забезпечує доступ до інформаційних ресурсів, електронних інформаційних технологій і можливостей *інфотворення*, тобто процесу створення інформації, яка необхідна для розвитку суспільства, користувачам. Сьогодні активізація спілкування за допомогою електронних інформаційних технологій набула в суспільстві такої щільності й інтенсивності, що стало можливим формування технологічно організованих соціальних мереж, які можуть бути керованими ззовні та виконувати як соціальні, так і антисоціальні ролі.

Під час свого розвитку соціальні мережі доповнюються новими можливостями для задоволення запитів користувачів. Соціальні мережі зі збільшенням їх застосування стали сприятливим фактором для забезпечення відвідуваності сайтів, зворотного зв'язку з користувачем і, таким чином, важливою формою генерації нової суспільно значущої інформації [18, с. 17]. Постійно зростаюча популярність соціальних мереж обумовила підвищену увагу дослідників до їх сутності й суспільного значення, оскільки лише усталені поняття про суспільне явище дають можливість перейти від фіксації особливостей того чи іншого процесу в його стихійному розвитку до управління перспективами цього розвитку та правового врегулювання даного нового явища.

Окрему увагу варто приділити так званим «закритим групам», доступ до яких можна отримати лише за запрошенням або після виконання певних вимог та подальшої прискіпливої перевірки. Відбувається також обмеження кількості їх членів, аж до виключення окремих із них. Також слід зазначити про права та обов'язки модератора даних груп, оскільки саме дана особа чи особи і здійснюють повне керівництво групою, тобто починаючи наданням доступу, та закінчуючи, як було зазначено, виключенням із неї. Як пропозиція, на законодавчому рівні необхідно ввести норму, яка б передбачала відповідальність за ту інформацію, яка міститься на сторінці групи, оскільки майбутнє використання цих даних може мати негативні наслідки, навіть протиправні. Окремо слід наголосити на такій ролі соціальних мереж у житті населення, як заохочення *інформаційної демократії та плюралізму*, тобто кількості інформації у політиці, ідеології, релігії і т. ін. Нині в Україні спостерігається досить активна дискримінація не лише за ознаками раси чи статі, а також і за регіоном проживання, особливо держномером автомобіля. Якщо авто із номерами Донецької чи Луганської областей припаркований не за правилами, то водієві відразу прикріплять «статус» – у Києві автовласники з Донецька заклеюють номери АН на АІ [19], жителі столиці залишили донецькому автохаму послання на стеклах [20], в Ужгороді переселенцеві відмовили у парковці авто [21], Привет, столица: «герой парковки» із Луганська бросил авто посреди дороги [22] та ін.

В умовах глобальних цивілізаційних змін починають активно освоюватися всі новітні досягнення науки, особливо у психологічній, інноваційній, технічній сферах. У той же час починають застосовуватися і нові інструменти для впливу на масову свідомість, серед яких важливе місце посідають соціальні мережі, адже сьогодні людина проводить все більше часу саме в них. Тому питання впливу на суспільну свідомість залишаються недостатньо вивченими та потребують ґрунтовного аналізу всіх методів, задіяних для здійснення інформаційного впливу на користувачів та детермінації структури суспільства знань з юридичної позиції.

Соціальні мережі в наш час є невід'ємним елементом щоденного спілкування більшості учасників онлайн-комунікації. Через них індивіди здобувають

альтернативні до традиційних медіафакти, коментують їх, інтерпретують та поширюють, стаючи, таким чином, суб'єктами інформаційного процесу. У масштабах держави цей механізм має суттєвий вплив на соціальні, культурні, економічні та політичні взаємини, розвиток кластерних елементів інформаційного суспільства та правового регулювання розвитку інформаційної держави. Особливу роль соціальні мережі відіграють і в контексті змін у суспільній інформаційній свідомості завдяки не лише окремим, відомим їх учасникам, а й відносно знеособленій думці загалу, умовної більшості однодумців. Вони можуть сукупністю своїх поглядів впливати на весь інформаційний простір, провокуючи суспільний резонанс і різного роду наслідки для цілого соціуму [23], які не завжди матимуть позитивний характер.

Соціальні мережі набули великої популярності як на території України, так і в усьому світі. Щодня все більше і більше користувачів Інтернету реєструються і починають свою активну діяльність у нових соціальних мережах, які увійшли до списку найвідвідуваніших українськими користувачами сайтів.

Це пов'язано з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, соціальні мережі почали відігравати надзвичайно важливу роль у житті будь-якого суспільства. До таких мереж залучено значну кількість людей. Нині соціальні мережі – особливий засіб комунікації. Це зумовлено тим, що сучасна людина практично не може існувати без Інтернету. Значна частина її життя є віртуальною, така ситуація відкриває величезний простір для дослідження, запровадження нових ідей, пошуку нових рішень. За допомогою Інтернету можна дізнатися останні новини, прогноз погоди, курси валют, ознайомитися з поточним законодавством та змінами до нього, отримати онлайн-консультацію з того чи іншого питання та багато іншого, не докладаючи якихось значних зусиль.

Соціальна мережа – це спільнота людей, об'єднаних однаковими інтересами, уподобаннями, або тих, що мають інші причини для безпосереднього спілкування між собою. Сучасні інтернет-сервіси забезпечують користувачів усіма можливими інструментами для спілкування одне з одним – відео, чати, зображення, музика, блоги, форуми тощо. Для бізнесу ж соціальні мережі виступають новим каналом комунікації зі споживачем та інструментом дослідження уподобань аудиторії.

Як відомо, метою створення соціальних мереж є, передусім, спілкування людей, але сьогодні ми спостерігаємо зовсім іншу картину: мережі наповнені непотрібною рекламою, яка заважає нормальній роботі з тим чи іншим сайтом, оскільки або закриває більшу частину сторінки, або містить певні віруси та непристойні матеріали, з-поміж яких окремо можна виділити порнографію, поширення неправдивої інформації та ін., за що передбачається відповідальність.

Згідно з дослідженнями «Miniwatts Marketing Group – Internet World Stats» складено рейтинг 20 країн Європи з найбільшою кількістю користувачів Інтернету. У рейтингу наша країна займає 14 місце [24].

Серед позитивних рис використання соцмереж можна виділити різноманітні онлайн-тренінги, вебіари, можливість комунікувати з друзями з різних точок земної кулі в реальному часі, заводити нові знайомства з метою підвищення рівня знань іноземної мови; можливість здійснювати обмін коментарями щодо ситуації в країні та в світі; надавати юридичні онлайн-консультації; спілкуватися з деякими представниками влади, шоубізнесу на їх офіційних сторінках та ін. Однак, незважаючи на низку позитивного у використанні соціальних мереж населенням, існують також і вагомні недоліки.

Нині при використанні Інтернету немає жодних законодавчих обмежень. Деякі країни, наприклад, Китай, Росія, Руанда та Конго, намагаються ввести його в законні рамки, але це майже неможливо, оскільки Інтернет, а відповідно і соцмережі, не мають територіальних кордонів. Також деякі мусульманські країни спробували обмежити користування Twitter. Влада Ісламської Республіки Іран обмежила доступ громадян до соціальних мереж після того, як навесні 2009 року опозиціонери використовували Facebook для організації антиурядових мітингів. Після того, як уряд придушив заворушення, пряий доступ до соціальних мереж був закритий. Але вже в 2013 році в Ірані скасовано заборону на Twitter і Facebook [25].

Досить позитивним і таким, що варто запозичити, є досвід КНР. У Китаї готується нове обмеження для користувачів Інтернету – повна заборона анонімності. Влада КНР хоче боротися з людьми, які ховаються за аватарами, юзернеймами та адресами електронної пошти. На жодних форумах не можна буде обійтися вигаданим ім'ям. Карати за порушення будуть жорстко, тому що головна мета реформи – захист правлячого режиму [26].

Загалом, соціальні мережі є міжпросторовим явищем, яке повинно бути концептуалізоване правом, що в подальшому сформулює існування принципу просторовості.

Також зазначу про використання інформації з мережі в незаконних діях. Окрім вищезазначеного, також потрібно відмітити й значну кількість інформації про те, як можна вчинити злочин (відімкнути замок без ключа, завести авто для викрадення за допомогою дротів, виготовити вибухівку в домашніх умовах та інша інформація подібного характеру). Ще одним негативним моментом є можливість доступу до інформації, яка провокує насильство, агресію, ксенофобію, неонацизм, екстремізм і тероризм; інформації порнографічного характеру неповнолітніми особами. Тому підтримуємо твердження про те, що нагальною є потреба створення спеціального органу, принаймні на території України, який би мав повноваження у сфері перевірки інформації, що розміщується в Інтернеті, та блокування «шкідливої». Поточне управління Інтернетом варто залишити за технічними структурами й захистити його від впливу політичних пристрастей. Також знову наголошую на тому, що основним механізмом захисту відносин в Інтернеті є їх правове регулювання.

У мережі також відбувається порушення авторського права, а саме вчинення дій, спрямованих на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди, оскільки будь-який користувач може розмістити певний вірш, оповідання й поставити підпис як автор, не маючи при цьому жодних прав на даний витвір. Яскравий приклад цьому – діяльність державної установи, в яку передаються дисертації після захисту в електронній формі. Через деякий час усі роботи опиняються в Інтернеті, а придбати їх може кожен охочий, порушуючи авторські права.

Нині українські й закордонні сайти переповнені статтями та книгами, розміщеними без згоди авторів. «Переходячи» з одного сайту на інший, матеріали, як правило, втрачають імена своїх авторів, а часто присвоюються іншими. Таким чином, зі збільшенням використання творів у мережі Інтернет збільшується кількість випадків порушення авторських прав.

З метою ліквідації негативних наслідків порушення авторського права в мережі Інтернет законодавець повинен підвищити рівень покарань за злочини у даній сфері залежно від рівня суспільної небезпеки, уряд – активними діями довести суспільству, що він не сприятиме порушенням ав-

торських прав у сфері інформаційних технологій, а також ввести додаткові засоби захисту [6, с. 200].

Однак, якщо раніше Інтернет був зорієнтований переважно на те, щоб через нього можна було дістати певну інформацію, переслати документи по пошті і т. д., то тепер постав новий аспект – життя у віртуальному світі через такі сайти, як Вконтакте.ru, Facebook.com, Formspring.me і багато інших.

Те, що соціальна мережа дійсно поглинула багатьох – це факт, але виникає логічне запитання: чому? Причин знову ж таки багато, і вони стосуються не тільки економії часу, а, насамперед, таких психологічних механізмів, які стосуються відповідальності, самовпевненості та самозахисту.

Із психологічної точки зору Інтернет сприймається людиною чимось на рівні натовпу. А в натовпі, як відомо, обличчя й індивідуальність зникають, а з ними і відповідальність. Коли ж ми потрапляємо в Інтернет, ми, як і в натовпі, нібито зникаємо, відчуваємо себе анонімними та недоторканими, із легкістю можемо «качати» піратську продукцію, що є протиправним, хоча це можна інтерпретувати як крадіжку. У мережі ми можемо легко написати будь-яку образу. Ми можемо принизити людину, а в «реальному» світі за посягання на честь і гідність особи можна понести цивільну (ст. 7 ЦК [27]) або кримінальну відповідальність, яка настає за образою (ст. 161 КК [28]).

За наклеп у ЗМІ або мережі Інтернет можна отримати до року виправних робіт, за неправдиве звинувачення у тяжкому злочині – до 2 років обмеження волі. Відповідні норми містяться в законі № 3879. Згідно з законом Кримінальний кодекс України був доповнений статтею 151 [29] «Наклеп» (у засобах масової інформації або в Інтернеті). Згідно з ухваленим законом до Кримінального кодексу України додається стаття «Екстремістська діяльність». У ній зазначається, що виготовлення, зберігання з метою збуту чи розповсюдження, а також збут чи розповсюдження екстремістських матеріалів, зокрема, через засоби масової інформації, Інтернет, соціальні мережі, використання чи демонстрування екстремістських матеріалів перед масовим зібранням людей, публічні висловлювання чи заклики екстремістського характеру, а також фінансування зазначених дій або інше сприяння їх організації чи здійсненню караються штрафом від 200 до 800 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією екстремістських матеріалів [29]. На мою думку, збільшення норм-заборон не має позитивних наслідків, оскільки захарщення законодавства додатковими нормами, якими встановлюється відповідальність, потребуватиме додаткового їх тлумачення та уникнення колізій. Тому зауважу, ліпшим способом є встановлення позитивної відповідальності, тобто заохочення за виконання корисних для суспільства і держави варіантів поведінки.

Соціальні мережі в Інтернеті використовуються, як високотехнологічний інструмент для поширення ідей і розпалювання ворожнечі на соціальному, національному, політичному та мовному ґрунті. Все частіше лунають заклики до нетерпимості, ворожнечі, ненависті та насильницької зміни влади і конституційного ладу. Нерідко під виглядом самоорганізації громадян Інтернет використовується для маніпулювання ззовні, в результаті чого відбувається суттєве зростання конфліктності, жорстокості, безжальності та насильства серед населення, що призводить до зниження рівня моральності та системного заподіяння шкоди законним правам та інтересам громадян і суспільству, інтересам держави в цілому [30].

Можемо влаштувати скандал, який затягне всіх, хто в цей час опинився на злочасному сайті і т. д. І знову ж таки – ніякої відповідальності. Але відсутність відповідальності – не єдина проблема.

Важливо враховувати те, наскільки потужним є вплив цих сайтів на психологію людини. Перш за все, це стосується молоді, але не тільки. У дорослих в Інтернеті також спрацьовують аналогічні психологічні механізми: що може бути простіше, ніж зайти на який-небудь сайт і написати будь-яку найгрубішу образу, але з політичним, націоналістичним чи іншим контекстом – все одно ж ніхто не покарає за це, навіть якщо ви напишете дійсно від свого імені. І такий підхід має масовий характер, що не може не позначитися на соціумі в цілому: рівень агресії зростає, ризик заворушень, революцій, державних заколотів та путчів підвищується, конфлікти в суспільстві нарощуються і т. д.

В Інтернеті є безліч націоналістичних сайтів, і існування таких сайтів призводить до розповсюдження недостовірної інформації та подальше масове «зомбування» населення, тобто вплив на підсвідомість, підпорядкування людини своїй волі, застосування маніпулятивних методів із метою змінити мислення, поведінку, вірування, емоції або процес прийняття рішень людини, незважаючи на його волю чи бажання із застосуванням маніпулятивних методів (ЗМІ, особиста комунікація, зовнішня реклама тощо), зокрема, у сусідній Росії [31].

Як негативний момент, зазначимо і про розповсюдження інформації самими користувачами соцмереж та її подальше використання «фейковими» сторінками, за допомогою яких можуть вчинятися протиправні дії, такі як: заклики до повалення державної влади, зміни території та ін., що може мати в подальшому ознаки протиправних дій, наприклад, сепаратизм.

У чинному Кримінальному кодексі України немає статті, яка прямо б регулювала відповідальність за **сепаратизм**. Тому, для того щоб кваліфікувати дії, пов'язані із сепаратизмом, необхідно звернутися до статті 110 КК України «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» [28]. Сепаратизм підлягає кримінальній кваліфікації за статтею 110 КК України саме тому, що його наслідками є порушення територіальної цілісності і недоторканності території України. А оскільки ці дії будуть вчинені у віртуальному просторі, то актуальним стане питання притягнення винної особи до відповідальності. Оскільки необхідно зібрати значну кількість доказів щодо того, чи реальна людина вчинила ці дії, чи «вигадана» особа, чи, можливо, бот.

Вчені Кембріджського університету виявили, що навіть те, як користувач ставить «лайки» у Facebook, може розповісти багато що про його політичні та релігійні погляди, сексуальну орієнтацію, сімейний стан, шкідливі звички й інші аспекти особистої інформації, які він не хоче розкривати у своєму профілі. А сучасні комп'ютерні програми дозволяють «витягти» всю цю інформацію з соцмереж і проаналізувати її.

Відомо, що сьогодні приблизно 15% користувачів соціальних мереж користуються ними для стеження за іншими людьми. Як правило, практикується це не тільки злодіями, а й терористичними організаціями та спецслужбами, які здійснюють за допомогою соцмереж не тільки стеження, а й вербовку громадян. За різними даними, тільки в Росії за останній час було завербовано понад 2 тис. чоловік, включаючи жінок. Своїх жертв представники забороненої в Росії організації ІДІЛ шукають в Інтернеті: соцмережах і, звичайно, на сайтах знайомств [33]. Зараз увесь світ перебуває під електронним ковпаком спецслужб. Інтернет використовують для вербування також і терористи [34].

Останнім часом багато говорять про використання соціальних мереж в якості потужного інструменту об'єднання людей з метою їх участі у масових акціях для зміни економічної політики держав або всього державного устрою. Такий приклад маємо в Білорусії, де створено

рух, який так і називається «Революція через соціальні мережі» [35]. Окремо зазначу про О. Навального, що здобув останніми роками славу у російських блогерів і медіа внаслідок своєї громадської діяльності. Він використовує популярний жж-блог для організації, відповідно до закону, масових заяв російських громадян у справах, пов'язаних із корупцією в російській владі, що їх російські високопосадовці та наближені до влади великі підприємці, зазвичай, ігнорують. За політичними переконаннями – він російський націоналіст, виступає за об'єднання Росії, України та Білорусії під очільництвом Росії [36]. Або ж у соцмережі Facebook група «Збережи свій двір» запрошує іванофранківців до патрулювань вулиць міста спільно з правоохоронцями [37].

Акцентуємо увагу на тому, що соцмережі все більше впливають на мову та свідомість користувачів. Поширеним явищем стає розповсюдження так званих «хештег-слів», наприклад «#яснозрозуміло», «#аргументнийаргумент», які часто є тавтологією чи неправильними з точки зору мовлення, у той же час такі фрази надовго залишаються в пам'яті користувача мережі і використовуються ним у повсякденному спілкуванні, спотворюючи власну мову та свідомість. Внаслідок цього індивід-користувач соціальної мережі починає і думати встановленими в мережі канонами, що не завжди має позитивне спрямування. Як приклад, зазначу про масові розстріли в школах США.

Все почалося в 1996 році, коли Баррі Лукатіс убив свого вчителя та 2 однокласників. Протягом наступних 2 років ситуація погіршувалася – сталося ще 6 схожих інцидентів.

А в 1999 році відбувається масовий розстріл школярів, відомий усьому світу як «Колумбайн».

2007 – бійня у Політехнічному інституті, штат Вірджинія, 32 людини застрелені, 70 – поранено.

2012 – свавілля Адама Лензи у Сенді-Хук, штат Коннектикут, під час якого було вбито 27 людей.

2015 – десятеро застрелені у коледжі Розбургу, штат Орегон.

Здійснений мною аналіз уможливив ствердження, що всі особи, які вчиняли протиправні дії, були активними користувачами соціальних мереж. Наприклад, винуватці Гарріс і Кліболд від початку розробили сценарій, який передбачав те, як саме повинна пройти стрілянина. Вони створили веб-сайт, почали заливати відео на YouTube та в соцмережі, знімали про себе фільми в домашніх умовах, де поставали в ролі кілерів. Вони писали довгезні маніфести, записували аудіозвернення в підвалі, пояснювали причини своєї діяльності [38]. Американські дослідники з'ясували, що масові розстріли в школах є «заразливими». Вчені дійшли цього висновку, проаналізувавши численні випадки перестрілок у навчальних закладах США [39]. Резюмуючи вищезазначені та інші факти, зазначу, що однією з причин такого масового «зараження» розстрілами в школі є практично безперешкодне носіння зброї, оскільки в штатах Вірджинія та Орегон дозвіл на носіння вогнепальної зброї може отримати будь-яка законослухняна особа з «чистою» кримінальною історією, яка проявила достатній рівень користування нею [40]. Також окремо зауважу, що розстріли мали місце в школах, де навчаються діти з бідних родин. Тому пропонуємо заборонити перегляд та розповсюдження контенту, в якому міститься пропаганда насилля. Як приклад, зазначу про Туреччину [41].

Цікавим залишається явище повної довіри всій інформації, яка публікується в мережі. Користувач переважно не перевіряє отриману інформацію і приймає її за достовірну тільки на основі того, що вона публікується солідною групою зі значною аудиторією.

Іншим прикладом є «спіраль мовчання», коли мас-медіа можуть маніпулювати громадською думкою за рахунок на-

дання слова представникам меншості й замовчування думок більшості, а також за допомогою якої аналізуються процеси формування та функціонування громадської думки. Саме на перетині впливу масової комунікації й зворотної реакції індивідів народжується та інформаційна взаємодія, яка змінює громадську думку [15, с. 98].

Подібне відбувається і в соціальних мережах, коли авторами повідомлень виступають саме представники меншості, проте користувачі, які не хочуть залишатися осторонь, починають підтримувати, можливо, навіть неприйнятну для них думку. Пов'язаним із вищезгаданою моделлю є явище «стадного інстинкту», яке безпосередньо пояснює в деякій мірі «спіраль мовчання». Сам принцип стадного інстинкту полягає в тому, що людина за своєю природою – істота колективна, групова. І один із механізмів виживання в групі полягає в тому, щоб у більшості випадків вести себе так само, як і всі, а також переймати досвід інших

Аналізуючи основні методи, які використовуються в соціальних мережах, варто згадати думку Г. Почепцова, який наголошує на тому, що сьогодні інформаційні війни, перш за все, ведуться за допомогою інтелектуального інструментарію, а соціальні мережі є безпосереднім середовищем для їх використання. Також він відзначає створення нового методу впливу на громадську думку, що отримав назву *мікротаргетингу* і полягає у публікації персоналізованих повідомлень на рівні окремої людини для привертання її уваги та завоювання прихильності [14], залученні користувачів-волонтерів, які будуть вести запеклі дискусії в обговореннях, писати прихильні для влади коментарі, а також публікувати замітки, повідомлення, які критикуватимуть чи підтримуватимуть певні дії, висвітлюватимуть їх під певним кутом зору, необхідним для підтримки керованого стану тієї чи іншої цільової аудиторії.

Окремо зауважу про *метод нейролінгвістичного програмування*, який є одним із ефективних засобів формування автоматизованої поведінки. При його застосуванні основним об'єктом впливу є нейрофізіологічна активність мозку і виникаючі завдяки їй емоційно-вольові стани. Головним засобом впливу виступають спеціально підібрані вербальні (словесні) і невербальні (образні) лінгвістичні програми, засвоєння змісту яких дозволяє змінити в заданому напрямку переконання, погляди і уявлення людини (як окремого індивіда, так і цілих груп людей) [42, с. 56].

Варто також звернути увагу на таку людську рису, як вірити всьому, що є найімовірнішим. Саме цим фактором і користуються блогери, журналісти та пересічні користувачі соцмереж. «Голосні» заголовки статей автоматично підвищують інтерес до них, от як, наприклад: «Опубліковані перші записки про вбивства на Майдані: до болю пронизливо» [43], «Ганна Герман вразила невдалою пластикою: соцмережі вже кепкують» [44], «Новое видео НЛО: корабль пришельцев пристально следил за космической станцией землян» [45], «Фигура призрак в джунглях шокировала очевидцев» [46] та ін.

Водночас варто наголосити на тому, що соціальні мережі є ідеальним знаряддям не лише для здійснення впливу, а й для збору необхідної інформації. Адаже сам того не підозрюючи, користувач соціальної мережі стає абсолютно незахищеним перед вторгненням у його особисте життя.

Соціальні мережі помітно впливають на взаємодію державної влади і суспільства. Вони дедалі частіше стають своєрідними посередниками між владою та громадянами через офіційні сторінки політиків та центральних органів, на яких активно пропагуються основні позиції влади.

Охоплюючи значну і різносторонню аудиторію, соціальні мережі перетворюються на інструментарій

ведення інформаційних війн та здійснення впливу на громадськість. Наприклад, двоє мешканців графства Чешир засуджені до чотирьох років в'язниці за заклики до погромів у соціальній мережі Facebook [47].

Скориставшись пошуковою системою в Інтернеті, можна натрапити на соціальні мережі як українські, так і закордонні, учасники яких розповсюджують заклики сепаратистського характеру, активно пропагують антиконституційну діяльність. Сфальсифіковані інформаційні матеріали завдають великої шкоди індивіду та суспільству в цілому, маніпулюючи свідомістю людей, дезінформують їх та спонукають до протиправних дій.

Службою безпеки України через соціальні мережі щодня виявляється величезна кількість груп сепаратистської та антиукраїнської спрямованості. Встановлено, що понад 80% із них адмініструються з території РФ, тимчасово окупованих територій АР Крим та Донецької і Луганської областей [48].

Суспільство знань характеризується, як було зазначено, збільшенням ваги інформації в суспільному житті. При збиранні інформації відбувається реалізація права на доступ до інформації. *Доступ до інформації* як складова суб'єктивного права на інформацію передбачає реалізацію можливості отримання (одержання) інформації. Причому засоби одержання інформації можуть бути різними: офіційні й неофіційні публікації в засобах масової інформації (в соцмережах – авт. І.Д.), надання усної або письмової інформації за інформаційними запитами або зверненнями громадян тощо.

Звернення до органів державної влади з інформаційним запитом знайшло своє закріплення із запровадженням *електронної петиції*, як засобу забезпечення реалізації цього права, тобто офіційне звернення (колективне чи індивідуальне) з вимогою, пропозицією чи скаргою до відповідних суб'єктів (уточнення – органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, об'єднань громадян або посадових осіб) через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції [7].

Беручи до уваги вищезазначене, зауважимо, що електронна петиція може бути використана і в протизаконних цілях. Оскільки, як передбачається законодавством, електронна петиція, адресована Київській міській раді, розглядається за умови збору на її підтримку не менше 10 000 підписів громадян протягом не більше трьох місяців із дня оприлюднення [49].

Зважаючи на «багатолюдність» соціальних мереж та швидкість розповсюдження інформації в них, зібрати необхідну кількість підписів є простою справою, а от зміст звернення може мати і протиправний. Звичайно ж, суть самої петиції не може суперечити законодавству України, але можливий варіант обходу закону або якихось прихованих намірів. Тому використання електронної петиції в суспільстві знань повинне бути чітко регламентованим.

Висновки. Таким чином, резюмуючи вищезазначені положення, я дійшов таких висновків. Перш за все, нині суспільство існує у вигляді суспільства знань, це пояснюється збільшенням ваги інформації в різноманітних сферах. Структура суспільства знань детермінується структурою його комунікацій. Одним із найрозповсюдженіших видів комунікацій є соціальні мережі. Незважаючи на певні переваги користування соцмережами, існує також і низка недоліків, наприклад, анонімне розголошення конфіденційної інформації, порушення авторських прав, поширення недостовірної інформації та ін. На сьогоднішній день неможливо ввести використання Інтернету в цілому

та соціальних мереж зокрема в законодавчі рамки, оскільки він є транснаціональним. У цілому в наукових колах мало уваги приділено суспільству знань та структурі його комунікацій, і це може бути використано при здійсненні комплексних досліджень.

Список використаної літератури:

- Ліпкан В.А. Інкорпорація інформаційного законодавства України: [монографія] / В.А. Ліпкан, К.П. Череповський / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
- Баскаков В.Ю. Інформація з обмеженим доступом: поняття та ознаки / В.Ю. Баскаков // Актуальні проблеми державотворення: матеріали науково-практичної конференції (Київ, 28 червня 2011 р.). – К.: ФОП Ліпкан О.С., 2011. – С. 47–49.
- Залізник В.А. Міжнародно-правове регулювання права на інформацію / В.А. Залізник // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 8. – С. 69–72.
- Логінов О.В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Логінов; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2005. – 20 с.
- Череповський К.П. Інкорпорація інформаційного законодавства України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К.П. Череповський; Запорізь. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – 19 с.
- Рудник Л.І. Право на доступ до інформації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний університет біоресурсів і природокористування України / Л.І. Рудник. – К., 2015. – 247 с.
- Собків Я.М. Електронна петиція як одне з інформаційних прав людини і громадянина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goal-int.org/elektronna-peticija-yak-odne-z-informacijnih-prav-lyudini-i-gromadyanina/>.
- Арістова І.В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади: дис. ... д-ра. юр. наук: 12.00.07 / І.В. Арістова. – Х., 2002. – 476 с.
- Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: [монографія] / за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с.
- Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорії і практики): [монографія] / В.С. Цимбалюк. – К.: «Освіта України» 2010. – 388 с.
- Цимбалюк В.С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства / В.С. Цимбалюк – К.: Освіта України, 2011. – 426 с.
- Цимбалюк В.С. Концепція кодифікації законодавства України про інформацію / В.С. Цимбалюк // Інформаційні технології в глобальному управлінні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29.10.2011 р.). – К.: ФОП О.С. Ліпкан – С. 73–91.
- Сопілко І.В. Інформаційні загрози та безпека сучасного українського суспільства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/viewFile/8181/9770>.
- Почепцов Г.Г. Інформаційна війна як інтелектуальна війна. – [Електронний ресурс] / Г.Г. Почепцов. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/13303>.
- Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания / Э. Ноэль-Нойман / [пер. с нем. под ред. Д.В. Складнева]. – М.: Наука, 1996. – 386 с.
- С интеллектом беби-бумеров в новом мире делать будет нечего. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zautra.by/cont/cmt_add.php?sn_nid=4355&sn_cat=10&cmt_art_id=4355&cmt_art_cat=10.
- The Network Society and Organizational Change. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globetrotter.berkeley.edu/people/Castells/castells-con4.html>.
- Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства: [монографія] / [О.С. Онищенко, В.М. Горвий, В.І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 2013. – 220 с.
- В Києве автовладельцы из Донецка заклеивают номера АН на АІ, 30.3.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://topgir.com.ua/323374-v-kiieve-avtovladelcy-iz-donecka-zakleivayut-nomera-an-na-ai/>.
- У Києві городяни залишили донецькому автохаму послання на стеклах, 23.12.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.obozrevatel.com/auto/news/37209-u-kiievi-gorodyani-zalishili-donetskomu-avtohamu-poslannya-na-steklah.htm>.
- В Ужгороді переселенці відмовили у парковці авто, 18.06.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zaholovok.com.ua/v-uzhgorodi-pereselentsevi-vidmovili-uparkovtsi-avto>.
- Привет, столица: «герой парковки» из Луганска бросил авто посреди дороги, 23.12.2015 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://auto.obozrevatel.com/news/37819-v-kiieve-broshennaya-luganskim-geroem-parkovki-mashina-privelak-dorozhnomu-zatoru.htm>.
- Людина зі смартфоном, або соціальні мережі як право на свободу. Юрій Залізник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/lyudynazi-smartfonom-abo-sotsialni-merezhi-yak-pravo-na-svobodu.html>.
- Вплив соціальних мереж на здоров'я людини та її мовленнєву діяльність. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012/vplyv-sotsialnyh-merezh-na-zdorovya-lyudyny-ta-jiji-movlennjevu-diyalnist/>.
- В Ірані скасовано заборону на Twitter і Facebook, 17.09.2013 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/world/833217-v-irani-znyali-zaboronu-na-twitter-i-facebook.html>.
- У Китаї готується нове обмеження для користувачів Інтернету – повна заборона анонімності, 25 грудня 2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/TECHNOLOGIES/u_kitayi_gotuetsya_nove_obmezhennya_dlya_koristuvachiv_internetu_-_povna_zaborona_anonimnosti.html.
- Цивільний кодекс України: за станом на 19 січня 2013 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2013. – 158 с.
- Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001 р. – № 25. – Стаття 131.
- За наклеп у ЗМІ або мережі Інтернет можна отримати до року виправних робіт, за неправдиве звинувачення в тяжкому злочині – до 2 років обмеження волі 16.01.14 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2014_01_16/V-Ukra-n-vvedeno-krim-nalnu-v-dpov-daln-st-znaklep-ekstrem-stsku-d-jaln-st/
- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49483
- «Зомбування людей – це головний атрибут режиму Путіна» – Немцов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26738304.html>
- Соціальні мережі: реальні загрози віртуального світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ogo.ua/articles/view/2011-02-23/26490.html>
- Как террористы из ИГИЛ вербуют женщин в Интернете [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lady.mail.ru/article/488295-kak-terroristy-iz-igil-verbujut-zhenshhin-v-internete/?social=ok>

34. Вербовка по Интернету. Какую опасность представляют компьютерные технологии 09.07.2015 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://argumenti.ru/espionage/n495/406770>
35. Соціальні мережі – вільний обмін думками чи маніпулювання свідомістю? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://xpress.sumu.ua/article/society/5700>
36. В Росії діячів культури обманом змусили агітувати проти опозиціонера Навального, 28.12.14 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapress.info/uk/news/print/54471>
37. Івано-франківців закликають патрулювати власне місто, 17.03.15 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravda.if.ua/news-74214.html>
38. Юркіна В. Малькольм Гладуелл: у школах США стрілятимуть частіше, 23.10.15 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studway.com.ua/m-gladuell-ua/>
39. Исследование: массовые расстрелы в школах США являются «заразными», 04.07.2015 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.gazeta.ru/science/news/2015/07/03/n_7345093.shtml
40. Скрытое ношение оружия в США: От штата к штату, 18.06.2015 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zbroya.info/ru/blog/6395_skrytoe-noshenie-oruzhiia-v-ssha-ot-shtata-k-shtatu/
41. Туреччина заблокувала «Ютьюб» услід за «Твіттером», 19.09.2015 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://now.od.ua/kultura/turechchina-zablokuvala-yutyub-uslid-za-tvitterom.html>
42. Сугестивні технології маніпулятивного впливу [Текст] : навч. посіб. / [В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О.Д. Бойко, В.В. Остроухов]; за заг. ред. Є.Д. Скулиша. – К: ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. – 248 с.
43. Оpubліковані перші записки про вбивства на Майдані: до болю пронизливо. 20.02.2016 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://24tv.ua/opublikovani_pershi_zapiski_pro_vbivstva_na_maydani_do_bolyu_pronizlivo_n660204
44. Ганна Герман вразила невдалою пластикою: соцмережі вже кепкують, 07.02.2016 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://24tv.ua/ganna_german_vrazila_nevdaloyu_plastikoyu_sotsmerezhi_vzhe_kepkuuyut_n655905
45. Новое видео НЛО: «корабль пришельцев» пристально следил за космической станцией «землян», 20.02.2016 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://joinfo.ua/hitech/space/1153947_Novoe-video-NLO-korabl-prisheltsev-pristalno.html
46. Фигура призрака в джунглях шокировала очевидцев, 20.02.2016 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://funnymir.net/figura-prizraka-v-dzhunglyah-shokirovala-ochevidecev-video/>
47. Двох британців засудили до 4 років ув'язнення за заклики до погромів у Facebook, 17.08.11 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://tsn.ua/svit/dvoh-britanciv-zasudili-do-4-rokiv-uv-yaznennya-za-zakliki-do-pogromiv-u-facebook.html>
48. Куценко: СБУ через соцмережі щодня виявляє величезну кількість груп сепаратистської та антиукраїнської спрямованості [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.kirovograd.net/society/2015/4/3/kucenko_sbu_cherez_socmerezhi_shodnja_vijavljae_velicheznu_kilkist_grup_separatistskoyi_ta_antiukrayinskoyi_sprjamovanosti.htm?print
49. Про затвердження Положення про порядок подання та розгляду електронних петицій : рішення Київської міської ради від 8 жовтня 2015 року [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/1_docki2.nsf/alldocWWW/3A517FDCE7CE4DA5C2257EEB006E0C0F?OpenDocument